

# ΑΡΧΗ 1ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ  
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ  
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 24 ΜΑΪΟΥ 2013 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:  
ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ  
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)

## ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

### ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. Πολιτοφυλακή της Κρήτης
- β. Κοινωνιολογική Εταιρεία
- γ. Συνθήκη του Νεϊγύ

Μονάδες 15

### ΘΕΜΑ Α2

Να συνδυάσετε τα ονόματα των προσωπικοτήτων με τα αξιώματα, τα οποία αυτές κατείχαν, αντιστοιχίζοντας κάθε φορά ένα γράμμα της πρώτης στήλης με έναν αριθμό της δεύτερης στήλης (Περισσεύουν δύο ονόματα).

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β
α. Κωνσταντίνος Φούμης	1. Αρχηγός Γαλλικού Κόμματος
β. Αλέξανδρος Κουμουνδούρος	2. Αρχηγός Ορεινών
γ. Ιωάννης Κωλέττης	3. Αρχηγός Πεδινών
δ. Γερμανός Καραβαγγέλης	4. Υπουργός της «Προσωρινής Κυβέρνησης της Κρήτης»
ε. Δημήτριος Βούλγαρης	5. Μητροπολίτης Αμάσειας
στ. Επαμεινώνδας Δεληγιώργης	
ζ. Κωνσταντίνος Κανάρης	

Μονάδες 10

### ΘΕΜΑ Β1

Ποιες πολιτικές εξελίξεις σημειώθηκαν στην Ελλάδα από το τέλος του πολέμου του 1897 μέχρι την εκδήλωση του κινήματος στο Γουδί (1909);

Μονάδες 12

### ΘΕΜΑ Β2

Ποιες πρωτοβουλίες ανέλαβε ο Κωνσταντίνος Κωνσταντινίδης για την ίδρυση Ποντιακής Δημοκρατίας;

Μονάδες 13

## ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

### ΘΕΜΑ Γ1

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε τις ακόλουθες πτυχές του αγροτικού ζητήματος στη Θεσσαλία:

- α) Τις πρακτικές των ιδιοκτητών των τσιφλικιών (μονάδες 6)

ΤΕΛΟΣ 1ΗΣ ΑΠΟ 5 ΣΕΛΙΔΕΣ

## ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ

- β) Τις θέσεις του Τρικούπη και του Δηλιγιάννη στο ζήτημα αυτό (μονάδες 6)
- γ) Τα προβλήματα και τις διεκδικήσεις των κολίγων (μονάδες 7), καθώς και την εξέλιξη του ζητήματος αυτού από το 1907 μέχρι και το 1910 (μονάδες 6).

**Μονάδες 25**

### **ΚΕΙΜΕΝΟ Α** **[Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ «ΑΙΩΝ» ΣΧΟΛΙΑΖΕΙ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ** **ΤΣΙΦΛΙΚΑΔΩΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ]**

Καὶ ὅμως τίς θὰ πιστεue ὅτι οἱ νέοι κύριοι τῶν χωρίων, οἱ ἀπὸ τῆς [Ἐπισημίας] Πύλης ἀγοράσαντες ταῦτα, εἰσὶν ἀπαιτητικώτεροι τῶν Τούρκων πρὸς τοὺς [...] Ἑλληνας γεωργοὺς; Παρὰ τοῖς Τούρκοις ἀνεγνωρίζετο τοῖς χωρικοῖς ἡ κυριότης τῆς οἰκίας καὶ τῆς περιοχῆς αὐτῆς [...] Ἀλλὰ οἱ νέοι κύριοι [...] ἐκβιάζουσιν τοὺς δυστυχεῖς νὰ τοὺς πληρῶνουν διὰ τὰς οἰκίας, εἰς ἃς κατοικοῦσιν καὶ ἃς οἱ χωρικοὶ θεωροῦσι πρὸ ἀμνημονεῦτων χρόνων ὡς ἰδίας. Ἀλλὰ αἱ ἐνστάσεις τῶν χωρικῶν εἰς μάτην. Ἐπιδείκνυται αὐτοῖς τὸ τῆς ἀγοραπωλησίας ἔγγραφο, ἐν ᾧ<sup>1</sup> καὶ αἱ οἰκίαι ἐπωλήθησαν τῷ νέῳ κυρίῳ.

Ζ. Δ. Παπαδημητρίου, «Το αγροτικό ζήτημα και η δράση του Μαρίνου Αντύπα στη Θεσσαλία», στο: Π. Πετράτος (επιμ.), *Μαρίνος Αντύπας (1872-1907)*, Επιστημονικό Συνέδριο, Αγία Ευφημία, 16-19 Μαρτίου 2006, Πρακτικά, τόμ. Α΄, Αγία Ευφημία: Δήμος Πυλαρέων, 2009, σσ. 157-158.

### **ΚΕΙΜΕΝΟ Β** **[ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗ ΓΙΑ ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ** **ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ]**

Ὁ ἴδιος ὁ Τρικούπης διευκρίνιζε μὲ σαφήνεια τὴ στάση του στὴ βουλή: «... ἐὰν ἐπιβάλωμεν τὴν διανομὴν τῶν κτημάτων εἰς τοὺς καλλιεργητάς, ὅπως μοῦ τὸ ζητεῖτε, θὰ ἐκδιώξωμεν ἐξ Ἑλλάδος τὸ χρῆμα τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἀντιθέτως, ὀφείλομεν νὰ προσελκύσωμεν τὰ κεφάλαια αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ ὄχι νὰ τοὺς ἐκφοβίσωμεν... Ἡ κατάσταση εἰς τὴν Θεσσαλίαν πρέπει νὰ παραμείνη ὡς ἔχει, διότι τοῦτο ἀπαιτοῦν τὰ γενικώτερα συμφέροντα τῆς χώρας μας...»[...]

Μόνο ὁ Δηλιγιάννης, λόγω τῆς μόνιμης ἐχθρότητάς του ἐναντι τῶν «πλουτοκρατῶν τῆς διασποράς», ἐπιχείρησε τὸ 1896 νὰ περάσει ἀπὸ τὴ βουλή ἓνα νόμο γιὰ τὴν ἀπαλλοτρίωση ἐνὸς μέρους τῶν τσιφλικιῶν ὑπὲρ τῶν καλλιεργητῶν τους. [...] Ἡ κατάθεση καὶ μόνο τοῦ νομοσχεδίου αὐτοῦ τοῦ Δηλιγιάννη τὸ 1896 στὴ βουλή ἦταν στὴν πραγματικότητα ἡ πρώτη ἐπίσημη ἀναγνώριση, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ὅτι ὑπῆρχε πρόβλημα μεγάλης γαιοκτησίας στὴ βόρεια Ἑλλάδα, τὸ «θεσσαλικὸ πρόβλημα».

---

<sup>1</sup> Ἐν ᾧ: Με το οποίο.

## ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ

*Ιστορία του Έλληνικού Έθνους*, τομ. ΙΔ΄: *Νεώτερος Έλληνισμός από το 1881 ως το 1913*, Αθήνα: Έκδοτική Άθηνων, <sup>2</sup>2000, σσ. 70, 72.

### **ΚΕΙΜΕΝΟ Γ ΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΘΕΣΣΑΛΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΓΩΝΑ**

Το Φεβρουάριο του 1910 τα μέλη της Πανθεσσαλικής Επιτροπής Αγώνα υπέβαλαν υπόμνημα στο βασιλιά Γεώργιο Α΄, επιδιώκοντας την παρέμβασή του: «... Δεν είμεθα κύριοι της γης, ην καλλιεργούμεν, ούτε της καλύβης, ένθα διαμένομεν [...] και ούτε μας επιτρέπουσιν ελευθέραν ιδιοκτησίαν. [...] Μας εξωθούν<sup>2</sup>, όταν θέλωσι και με τα κινητά πράγματα ημών και με τα μέλη της οικογενείας, περιφερόμεθα από χωρίου εις χωρίον, ώσπερ Αθίγγανοι. Ο γεωργικός πληθυσμός ελαττούται, η δε γεωργία ολοταχώς οπισθοδρομεί. Η τοκογλυφία ακμάζει και η ελonoσία μας θερίζει. Και όμως ευρισκόμεθα πλησίον των συνόρων. Είμεθα οι Ακρίται. Όταν όμως η αγροτική τάξις είναι ευχαριστημένη εκ της θέσεώς της, τότε το καθεστώς είναι περισσότερον εξησφαλισμένον. Καλλίτερος δε βασιλεύς είναι εκείνος, όστις καθιστά την ύπαιθρον γόνιμον χώραν. Εν Δανία η δουλοπαροικία κατηργήθη από του 1788 έτους και στήλη ελευθερίας υπενθυμίζει το γεγονός τούτο. Διατί να μη στηθή [στήλη ελευθερίας] και εν Ελλάδι;»

*Ιστορία του Νέου Ελληνισμού, 1770-2000*, 6<sup>ος</sup> τόμος: *Η εθνική ολοκλήρωση (1909-1922). Από το κίνημα στο Γουδί ως την Μικρασιατική Καταστροφή*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2004, σ. 273.

### **ΘΕΜΑ Δ1**

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε:

- α) Την αστική στέγαση των προσφύγων, όπως αυτή ξεκίνησε, με πρωτοβουλία του κράτους και της ΕΑΠ, από την Αθήνα και τον Πειραιά, με τη δημιουργία νέων συνοικισμών (μονάδες 13) και
- β) τον τρόπο στέγασης των ευπόρων προσφύγων, καθώς και των απόρων που δεν είχαν ακόμη αποκατασταθεί (μονάδες 12).

**Μονάδες 25**

### **ΚΕΙΜΕΝΟ Α [Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ]**

Η εγκατάσταση των προσφύγων στην Καισαριανή αντανakλά τη γενική κατάσταση στην Ελλάδα, της αδιαφορίας και της εγκατάλειψης. Η μοναδική παρηγοριά των κατοίκων ήταν ο καθαρός αέρας. Ίσως αν δεν υπήρχε το φυσικό αυτό δώρο να είχε νεκρωθεί ο συνοικισμός, καθώς οι συνθήκες διαβίωσης χαρακτηρίζονται από άθλιες έως αβίωτες.

Αρχικά οι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν σε σκηνές, όπου παρέμειναν για αρκετό χρονικό διάστημα. Κατόπιν κατασκευάστηκαν από το κράτος 500 ξύλινα παραπήγματα και 1000 πλινθόκτιστα δωμάτια. Η επιτροπή

---

<sup>2</sup> Μας εξωθούν: Μας κάνουν έξωση.

## ΑΡΧΗ 4ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ

αποκαταστάσεως ανέλαβε να βελτιώσει τη θέση των προσφύγων και κατασκεύασε 350 σπίτια με τρεις ή τέσσερις κατοικίες διαφόρων τύπων. [...] Η κατάσταση των ανθρώπων που έμεναν στα παραπήγματα ήταν απελπιστική, αρκεί να σημειωθεί ότι σε κάθε ξύλινο σπιτάκι κατοικούσαν δύο οικογένειες. [...]

Η ύδρευση του προσφυγικού αυτού πληθυσμού γινόταν με βυτία του δήμου και τις ελλείψεις τις αναπλήρωναν οι υδροπώλες, οι οποίοι εμπορεύονταν το νερό. [...]

Στο μεγάλο ρεύμα<sup>3</sup> οι ακαθαρσίες, τα σκουπίδια, τα ράκη της ταπητουργίας παρουσίαζαν φρικτό θέαμα.

Σπ. Τζόκας, «Η ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία και η εγκατάσταση στην Καισαριανή», στο: *Ο ξεριζωμός και η άλλη πατρίδα. Οι προσφυγοπόλεις στην Ελλάδα*. Επιστημονικό Συμπόσιο (11 και 12 Απριλίου 1997), Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, χ. χ., σ. 123.

### **ΚΕΙΜΕΝΟ Β [Η ΣΤΕΓΑΣΗ ΤΩΝ ΕΥΠΟΡΩΝ]**

Πολύ λίγοι [πρόσφυγες] είναι σε θέση να ξεφύγουν από τη λύση της πρόχειρης κατασκευής νοικιάζοντας ή ακόμη καλύτερα αναλαμβάνοντας οι ίδιοι την οικοδόμηση των κατοικιών τους. Στους τελευταίους παρέχονται οικόπεδα και δάνεια, ενώ το κράτος αναλαμβάνει τα έργα υποδομής. Οι περιπτώσεις της Νέας Σμύρνης, της Καλλίπολης και της Νέας Καλλικράτειας (στο νότιο άκρο της Πειραιϊκής) ανήκουν σ' αυτή την κατηγορία.

Το παράδειγμα της Νέας Σμύρνης είναι χαρακτηριστικό. Σμυρναίοι πρόσφυγες από τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα στην πατρίδα τους οργανώνονται το 1923 και σε ένα χρόνο πετυχαίνουν την απαλλοτρίωση περιοχής ανατολικά της λεωφόρου Συγγρού. Το 1925 αρχίζει η οικοδόμηση σύμφωνα με το Σχέδιο Καλλιγά που προέβλεπε μεγαλύτερο πλάτος δρόμων.

Γ. Τζεδόπουλος (επιμ.), *Πέρα από την καταστροφή. Μικρασιάτες Πρόσφυγες στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου*. Υπό την αιγίδα της Βουλής των Ελλήνων. Αθήνα: Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, <sup>2</sup>2007, σσ. 86-87.

### **ΚΕΙΜΕΝΟ Γ [Η ΤΕΝΕΚΕΔΟΥΠΟΛΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ]**

Ένα ολόκληρο χωριό, αποτελούμενο από μικροσκοπικά τενεκεδόσπιτα ξεπήδησε στα προάστεια της Θεσσαλονίκης, προσφέροντας μια πρωτόγονη στέγη σε τετρακόσιες οικογένειες, δηλαδή σε πάνω από δύο χιλιάδες άτομα.

[...] [Οι καλύβες] είναι [...] απερίγραπτα στενάχωρες. Με τον τρόπο που έχουν κατασκευαστεί είναι αδύνατο να είναι αεροστεγείς το χειμώνα κι

---

<sup>3</sup> Ρεύμα: Ρέμα, κοίτη χειμάρρου.

## ΑΡΧΗ 5ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ

έτσι είναι κρύες και υγρές. Το καλοκαίρι ο καυτερός ήλιος που πέφτει στις τσίγκινες στέγες μετατρέπει τις παράγκες σε σωστούς φούρνους. Όσο θλιβερά κι αν είναι αυτά τα καταλύματα, προσφέρουν κάποιου είδους προστασία στους ενοίκους τους. [...] Όμως και στην καλύτερη περίπτωση [...] δεν αντιπροσωπεύουν παρά την κατώτατη βαθμίδα της πολιτισμένης ζωής.

H. Morgenthau, *Η Αποστολή μου στην Αθήνα. 1922-Το έπος της εγκατάστασης*, μετ. Σ. Κασεσιάν, Αθήνα:Τροχαλία, 1994, σσ. 342-344.

### ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά στοιχεία μαθητή. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. Να μην αντιγράψετε τα θέματα στο τετράδιο και να μη γράψετε πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμμία περίπτωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε στο τετράδιό σας σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.30 π.μ.

**ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ**

**ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ**

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ  
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ  
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 24 ΜΑΪΟΥ 2013 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:  
ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**

**(Οι απαντήσεις θεωρούνται ενδεικτικές. Οι μαθητές μπορούν να  
συνθέσουν τις ιδέες και να απαντήσουν στις ερωτήσεις.)**

**ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**

**ΘΕΜΑ Α1**

**α.** Πολιτοφυλακή της Κρήτης: σχολ. βιβλ. σελ. 216 (*Το πιο σημαντικό είναι ότι οργανώθηκε ... 1912-1913*). [Μπορεί να προστεθεί και από τη σελ. 215 *Το οριστικό κείμενο ...εσωτερικής γαλήνης στην Κρήτη*].

**β.** Κοινωνιολογική Εταιρεία: σχολ. βιβλ. σελ. 93 (*Σοβαρότερη από όλες αυτές... Παπαναστασίου*).

**γ.** Συνθήκη του Νεϊγύ: σχολ. βιβλ. σελ. 140 (*Το Νοέμβριο του 1919 ... πριν από την υπογραφή της συνθήκης*).

**ΘΕΜΑ Α2**

α→ 4, γ→1, δ→5, ε→3, ζ→2

**ΘΕΜΑ Β1**

Σχολ. βιβλ. σελ. 85-86: «*Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος ... και περιορισμό της γραφειοκρατίας*».

**ΘΕΜΑ Β2**

Σχολ. βιβλ. σελ. 250: «*Στην Ευρώπη πρωτεργάτης ... Σοβιετικής Ένωσης*».

**ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**

Οι μαθητές για τις απαντήσεις τους πρέπει να λάβουν υπόψη τους τα παρακάτω στοιχεία από το σχολικό βιβλίο και τα ιστορικά παραθέματα:

## ΘΕΜΑ Γ1

**α)** Σχολ. βιβλ. σελ. 43 «Τα «τσιφλίκια» της Θεσσαλίας αγοράστηκαν από πλούσιους Έλληνες του εξωτερικού οι οποίοι, πέρα από το γεγονός ότι διατήρησαν τον αναχρονιστικό θεσμό των κολίγων, άσκησαν πολιτικές και κοινωνικές πιέσεις για να κερδοσκοπήσουν από την παραγωγή του σιταριού. Επιδίωξαν δηλαδή την επιβολή υψηλών δασμών στο εισαγόμενο από τη Ρωσία σιτάρι, ώστε να μπορούν να καθορίζουν όσο το δυνατόν υψηλότερες τιμές για το εγχώριο, προκαλώντας μάλιστα μερικές φορές και τεχνητές ελλείψεις.»

Στοιχεία ιστορικού παραθέματος:

(Κείμενο Α)

- Οι Έλληνες αγοραστές της γης εμφανίζονται πιο απαιτητικοί από τους πρώην κατόχους (Τούρκους) καθώς εκβιάζουν τους καλλιεργητές να πληρώνουν ενοίκιο για τις κατοικίες στις οποίες διέμεναν πριν ακόμη μεταβιβάσουν στους ίδιους και τις οποίες οι καλλιεργητές θεωρούσαν δικές τους. Στις αιτιάσεις των καλλιεργητών απαντούσαν με τα έγγραφα της αγοραπωλησίας από τα οποία προέκυπτε ότι και οι κατοικίες μεταβιβάστηκαν στον νέο κάτοχο της γης.

**β)** Σχολ. βιβλ. σελ. 81 «Στα εδάφη της Θεσσαλίας, στα οποία κυριαρχούσε η μεγάλη ιδιοκτησία, οι τρικουπικοί υποστήριζαν τους μεγαλογαιοκτήμονες, ενώ οι δηλιγιαννικοί προσπάθησαν, χωρίς τελικά να το κατορθώσουν, να χορηγήσουν γη στους αγρότες και έλαβαν κάποια μέτρα για τη βελτίωση της θέσης τους.»

Στοιχεία ιστορικού παραθέματος:

(Κείμενο Β)

- Ο Τρικούπης με λόγο του στη Βουλή, επιβεβαιώνοντας τη θέση του υπέρ των μεγαλογαιοκτημόνων, δήλωσε πως αν προχωρήσει στην αναδιανομή κτημάτων στους μικροκαλλιεργητές θα εκδιωχθούν οι επενδύσεις των Ελλήνων του εξωτερικού, γεγονός που είναι αντίθετο με την τακτική προσέλκυσης των κεφαλαίων αυτών από την ελληνική κυβέρνηση.
- Ο Δηλιγιάννης το 1896 με νόμο που προσπάθησε να περάσει στη Βουλή πρότεινε την απαλλοτρίωση ενός μέρους των τσιφλικιών προκειμένου να ευνοηθούν οι καλλιεργητές της γης. Ο νόμος αυτός ήταν και η πρώτη αναγνώριση του «Θεσσαλικού προβλήματος».

**γ)** Σχολ. βιβλ. σελ. 43 «Οι πρακτικές αυτές δημιούργησαν εντάσεις και οδήγησαν στην ψήφιση νόμων το 1907, οι οποίοι επέτρεπαν στην εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση να απαλλοτριώνει μεγάλες ιδιοκτησίες, ώστε να μπορεί να τις διανέμει σε ακτήμονες. Η εφαρμογή τους αποδείχθηκε δύσκολη υπόθεση και οι τριβές που προκλήθηκαν προκάλεσαν

*συγκρούσεις, η πιο σημαντική από τις οποίες έγινε στο χωριό Κιλελέρ (1910).»*

Στοιχεία ιστορικού παραθέματος:

(Κείμενο Γ)

- (Προβλήματα) Οι κολίγοι (Πανθεσσαλική Επιτροπή Αγώνα) με υπόμνημά τους στο βασιλιά Γεώργιο Α΄ γνωστοποιούν τα προβλήματά τους:
  - Δεν είναι κύριοι της γης και της οικίας στην οποία διαμένουν, δεν τους δίνεται το δικαίωμα ελεύθερα να αποκτήσουν ιδιοκτησία, εξωθούνται από τις κατοικίες τους με την κινητή περιουσία τους και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς τους προσομοιάζοντας τους εαυτούς τους με Αθίγγανους.
  - Μειώνεται ο γεωργικός πληθυσμός και οπισθοδρομεί η γεωργία
  - Η τοκογλυφία ανθεί
  - Η ελονοσία προσβάλλει τον πληθυσμό
- (Διεκδικήσεις) Όπως και στην περίπτωση της Δανίας επιδιώκεται κατάργηση της δουλοπαροικίας και αναγνώριση της ελευθερίας τους (κατάργηση του θεσμού των κολίγων)

## **ΘΕΜΑ Δ1**

**α)** Σχολ. βιβλ. σελ. 157-159 *«Την αστική αποκατάσταση ανέλαβε περισσότερο το κράτος και λιγότερο η ΕΑΠ, η οποία πρόσφερε οικονομική βοήθεια σε περιορισμένο αριθμό επιχειρήσεων, οικοτεχνικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων (όπως η ταπητουργία). Σε αντίθεση με την αγροτική αποκατάσταση, η αστική περιλάμβανε μόνο στέγαση και όχι πρόνοια για εύρεση εργασίας. Η αστική στέγαση συνάντησε περισσότερα εμπόδια από την αγροτική. Ο αριθμός των προσφύγων ήταν μεγάλος, τα ανταλλάξιμα (μουσουλμανικά) σπίτια στις πόλεις ήταν λίγα και τα οικιστικά προγράμματα του κράτους καθυστερούσαν, λόγω των πολιτικών ανωμαλιών και της κακής οικονομικής κατάστασης κατά τις δεκαετίες του 1920 και του 1930. Πρόβλημα επίσης αποτελούσε η περιπλάνηση των αστών προσφύγων από πόλη σε πόλη για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Οι περισσότεροι πρόσφυγες στις πόλεις τα πρώτα χρόνια εργάζονταν περιστασιακά, είτε κάνοντας «μεροκάματα» στις οικοδομές, σε εργοστάσια και βιοτεχνίες, είτε ως πλανόδιοι μικροπωλητές και μικροκαταστηματάρχες.*

*Άλλοι δούλεψαν ως ναυτεργάτες και εργάτες σε δημόσια έργα στις πόλεις ή στην ύπαιθρο (αρδευτικά και αποστραγγιστικά έργα, διάνοιξη δρόμων, κατασκευή ή επέκταση λιμανιών κ.ά.).*

*Η αστική στέγαση ξεκίνησε από την Αθήνα με τη δημιουργία τεσσάρων συνοικισμών: της Καισαριανής, του Βύρωνα, της Νέας Ιωνίας στην Αθήνα και της Κοκκινιάς στον Πειραιά. Για τη στέγαση των αστών προσφύγων υιοθετήθηκε η δημιουργία συνοικισμών με επέκταση των πόλεων στις*



οποίες αυτοί ήταν προσωρινά εγκατεστημένοι. Προκρίθηκε -εκτός από σπάνιες εξαιρέσεις το σύστημα της ανέγερσης μικρών κατοικιών, μονοκατοικιών/ διπλοκατοικιών/ τετρακατοικιών, μονοώροφων ή διώροφων, με ένα ή δύο δωμάτια, κουζίνα και τους αναγκαίους βοηθητικούς χώρους. Το κράτος ή η ΕΑΠ ανέθεταν την ανέγερση των συνοικισμών σε εργολάβους ή φρόντιζαν να εφοδιάζουν τους πρόσφυγες με τα απαραίτητα μέσα για να κατασκευάσουν οι ίδιοι τα σπίτια τους. Η οικοδόμηση των συνοικισμών, ελλείπει χρόνου και χρημάτων, συχνά δεν συνδυαζόταν με έργα υποδομής (ύδρευση, αποχετευτικό σύστημα, οδικό δίκτυο, χώροι πράσινου κ.ά.). Παρά την ομοιομορφία που επικρατούσε, υπήρχε ελαφρά διαφοροποίηση των κατοικιών του ενός συνοικισμού από τις κατοικίες του άλλου, ως προς το εμβαδόν, την ποιότητα κατασκευής και τη λειτουργικότητα. Ιδρύθηκαν ακόμη προσφυγικοί οικοδομικοί συνεταιρισμοί και χορηγήθηκαν άτοκα δάνεια σε προσφυγικές οικογένειες για τη στέγαση τους.»

Στοιχεία ιστορικού παραθέματος:  
(Κείμενο Α)

- Ιδιαίτερα στην περιοχή της Καισαριανής η κατάσταση που επικρατούσε ήταν θλιβερή καθώς υπήρχε ένα σκηνικό εγκατάλειψης και τραγικές συνθήκες ζωής. Ο καθαρός αέρας αποτελούσε το μοναδικό παρήγορο στοιχείο που καθιστούσε τη ζωή στο συνοικισμό ανεκτή.
- Στη συνέχεια κατασκευάστηκαν 500 πρόχειρες ξύλινες κατασκευές και 1000 πλινθόκτιστα δωμάτια. Η ΕΑΠ φρόντισε αργότερα για τη βελτίωση της θέσης των προσφύγων με την κατασκευή 350 σπιτιών διαφορετικών τύπων.
- Πρέπει να επισημανθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις δύο οικογένειες κατοικούσαν σε ένα μικρό, ξύλινο σπιτάκι με αποτέλεσμα να δυσκολεύουν αρκετά οι συνθήκες ζωής.
- Συγκεκριμένα, η υδροδότηση πραγματοποιούνταν με βυτία του δήμου και σε περίπτωση επιπρόσθετης ανάγκης το νερό το προμήθευαν οι κατά τόπους υδροπώλες, οι οποίοι και το εμπορεύονταν. Ακόμη, η έλλειψη αποχετευτικού δικτύου άφηνε εκτεθειμένα τα σκουπίδια και ακαθαρσίες που παρασύρονταν από το ρεύμα.

**β)** Σχολ. βιβλ. σελ. 159 «Υπήρχαν βέβαια και οι εύποροι πρόσφυγες, που είχαν την οικονομική δυνατότητα να φροντίσουν μόνοι τους για τη στέγαση τους. Αυτοί στην αρχή ήταν σε θέση να νοικιάσουν ή να αγοράσουν κατοικίες μέσα στις πόλεις και έτσι να αναμειχθούν με τους γηγενείς. Αργότερα ανέλαβαν οι ίδιοι πρωτοβουλίες για την ίδρυση οικισμών. Η διαδικασία ήταν η ακόλουθη: ίδρυναν έναν οικοδομικό

*συνεταιρισμό, αγόραζαν μία έκταση σε προνομιούχο περιοχή και οικοδομούσαν αστικές κατοικίες καλής ποιότητας. Τέτοιοι οικισμοί ήταν η Νέα Σμύρνη στην Αθήνα και η Καλλίπολη στον Πειραιά. Στο αντίθετο άκρο βρίσκονταν οι άποροι πρόσφυγες που δεν είχαν κατορθώσει να αποκατασταθούν ακόμη. Εγκαταστάθηκαν σε καλύβες, χαμόσπιτα και άλλες πρόχειρες κατασκευές στις παρυφές παλαιών οικισμών, ή δημιούργησαν παραγκουπόλεις γύρω από τους προσφυγικούς συνοικισμούς. Έτσι, σε άθλιες συνθήκες, επρόκειτο να ζήσουν για πολλά χρόνια.»*

Στοιχεία ιστορικών παραθεμάτων:

- Για τους εύπορους πρόσφυγες (Κείμενο Β)
  - Ήταν σαφώς λιγότεροι από το σύνολο
  - Το κράτος βοηθούσε τη διαδικασία αναλαμβάνοντας τα έργα υποδομής. Τέτοιοι οικισμοί ήταν και η Νέα Καλλικράτεια στο νότιο άκρο της Πειραιϊκής. Πολύ χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Νέας Σμύρνης. Κάποιοι πρόσφυγες από τη Σμύρνη οργανώνονται το 1923, απαλλοτριώνουν την περιοχή ανατολικά της λεωφόρου Συγγρού και ξεκινούν το 1925 την οικοδόμηση σύμφωνα με το σχέδιο Καλλιγά που προέβλεπε πλατύτερους δρόμους.
  
- Για τους άπορους πρόσφυγες (Κείμενο Γ)
  - όπως στην περίπτωση χωριών στα προάστια της Θεσσαλονίκης
  - Σ' αυτήν την περίπτωση δόθηκε στέγη σε τετρακόσιες οικογένειες, δηλαδή σε περισσότερο από δύο χιλιάδες άτομα. Οι καλύβες ήταν ασφυκτικές και με προβληματικό αερισμό αλλά και υγρασία το χειμώνα. Το καλοκαίρι η ζέστη ήταν αφόρητη λόγω της πρόχειρης κατασκευής των κατοικιών (τσίκινες στέγες). Παρά την προχειρότητά τους, οι κατασκευές αποτελούσαν ένα στοιχειώδες κατάλυμα για τα κατώτερα τμήματα του πληθυσμού



**ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ**

Πολυτεχνείου 6, 104 33 Αθήνα  
τηλ.: 210-5243434, fax: 210-5228231  
e-mail: [p-e-f@otenet.gr](mailto:p-e-f@otenet.gr)  
<http://www.p-e-f.gr>

Αθήνα, 24 Μαΐου 2013

**Οι θέσεις της Π.Ε.Φ. για τα θέματα της Ιστορίας, Θεωρητικής Κατεύθυνσης Γ' Ημερησίου  
Λυκείου**

Τα θέματα των εξετάσεων στο μάθημα της Ιστορίας Θεωρητικής Κατεύθυνσης είναι σαφή, κατανοητά και καλύπτουν μεγάλο μέρος της εξεταστέας ύλης.

Στην πρώτη Ομάδα, οι απαντήσεις βρίσκονται στις αντίστοιχες σελίδες του σχολικού εγχειριδίου. Συγκεκριμένα :

**A1.**

- α. Πολιτοφυλακή της Κρήτης, σελ. 215.
- β. Κοινωνιολογική Εταιρεία, σελ. 93.
- γ. Συνθήκη του Νεϊγύ, σελ. 140.

Στο θέμα **A2** η αντιστοίχιση είναι η εξής: α-4, γ-1, δ-5, ε-3, ζ-2.

Στο θέμα **B1** η απάντηση βρίσκεται στις σελίδες 85-86 και στο θέμα **B2** στη σελίδα 250.

Από τα θέματα της δεύτερης Ομάδας το **Γ1** βασίζεται σε πληροφορίες που βρίσκονται στις σελίδες 43 και 81 του σχολικού τους εγχειριδίου. Οι πηγές επιβεβαιώνουν και συμπληρώνουν τις πληροφορίες του βιβλίου. Οι μαθητές καλούνται να δώσουν απάντηση χρησιμοποιώντας συνδυαστική και συνθετική διαδικασία καθοδηγούμενοι από τη διατύπωση του ερωτήματος.

Η απάντηση στο θέμα **Δ1** κατευθύνεται περισσότερο προς μια αναπαραγωγική διαδικασία, παρά συνθετική, και βασίζεται στις πληροφορίες του βιβλίου, σσ. 157-159, και στις πηγές.

Από την Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων

## **ΣΧΟΛΙΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**

Τα θέματα της Ιστορίας Θεωρητικής Κατεύθυνσης καλύπτουν το σύνολο της εξεταζόμενης ύλης του μαθήματος.

Οι ερωτήσεις για να απαντηθούν από τους μαθητές απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή, αφού οι πηγές είναι απαιτητικές, τόσο λόγω του περιεχομένου και της καθαρεύουσας γλώσσας, όσο και λόγω του αριθμού τους (τρεις για κάθε ένα από τα θέματα της Β' Ομάδας).

Οι ερωτήσεις της Α' Ομάδας απαντώνται χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία, αλλά με προσοχή και έμφαση στην ορθή επιλογή των αποσπασμάτων του σχολικού βιβλίου.

Για τις απαντήσεις στις ερωτήσεις της Β' Ομάδας απαιτείται από τους μαθητές ο κριτικός συνδυασμός των ιστορικών γνώσεών τους από το σχολικό βιβλίο και από την μελέτη των συγκεκριμένων πηγών.